ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2023:02
ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 2

Arkeologisk utredning etapp 2 vid Sånga-Sundby och Svartsjö

Sånga-Sundby 2:11, Viggeby 1:1,
Svartsjö 1:2 och Svartsjö 1:3
Sånga socken
Ekerö kommun
Stockholms län

Annica Ramström

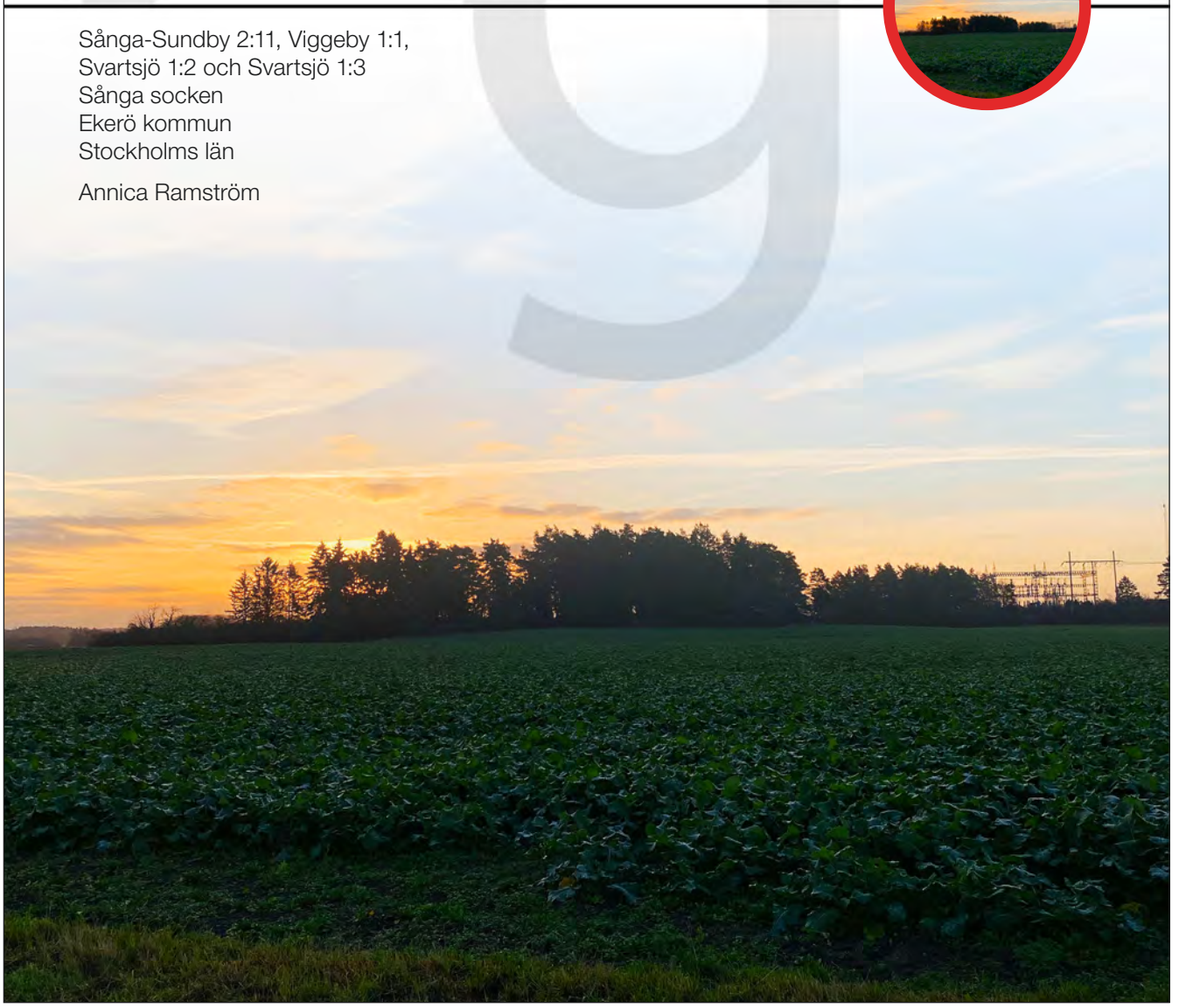

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Stockholms län med platsen för utredningen markerad i rött.

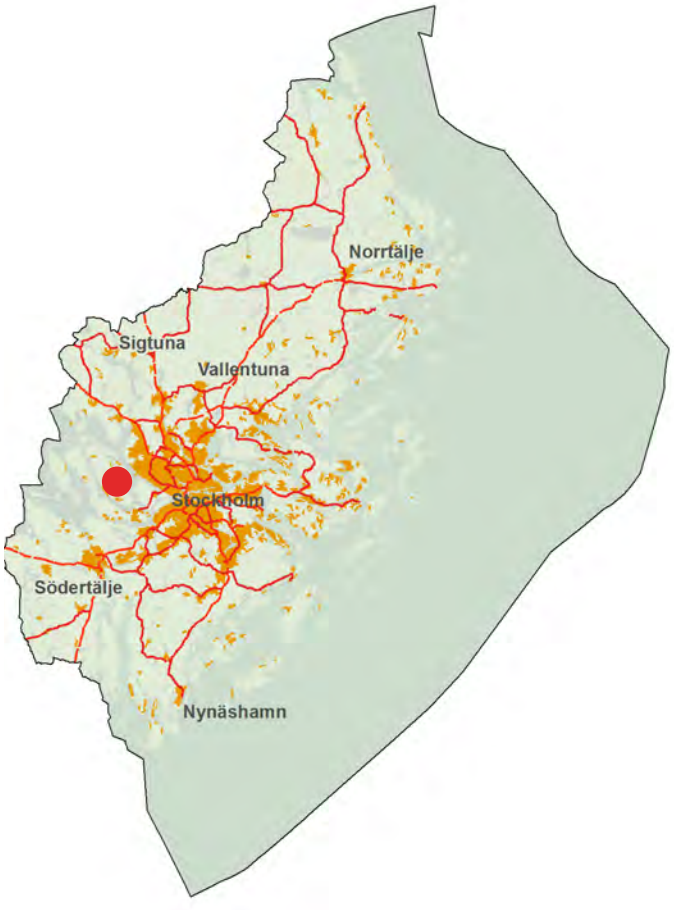

© 2022 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2023:02

Författare	Annica Ramström
Kvalitetsgranskning	Sabina Larsson
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Tidig morgon vid objekt 1, foto från norr.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

Arkeologisk utredning etapp 2 vid Sånga-Sundby och Svartsjö

Sånga-Sundby 2:11, Viggeby 1:1,
Svartsjö 1:2 och Svartsjö 1:3
Sånga socken
Ekerö kommun
Stockholms län

Annica Ramström

Lst dnr 431-12105-2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning 5
Inledning 6
Bakgrund och kulturmiljö 6
Utgångspunkter, syfte, frågeställningar och målgrupper 8
Metod och genomförande 8
Resultat 10
Objekt 1 10
Objekt 7 13
Utvärdering av resultaten
i förhållande till undersökningsplanen 16
Referenser 17
Tekniska och administrativa uppgifter 18
Bilagor 19
Bilaga 1. Schakttabell 19

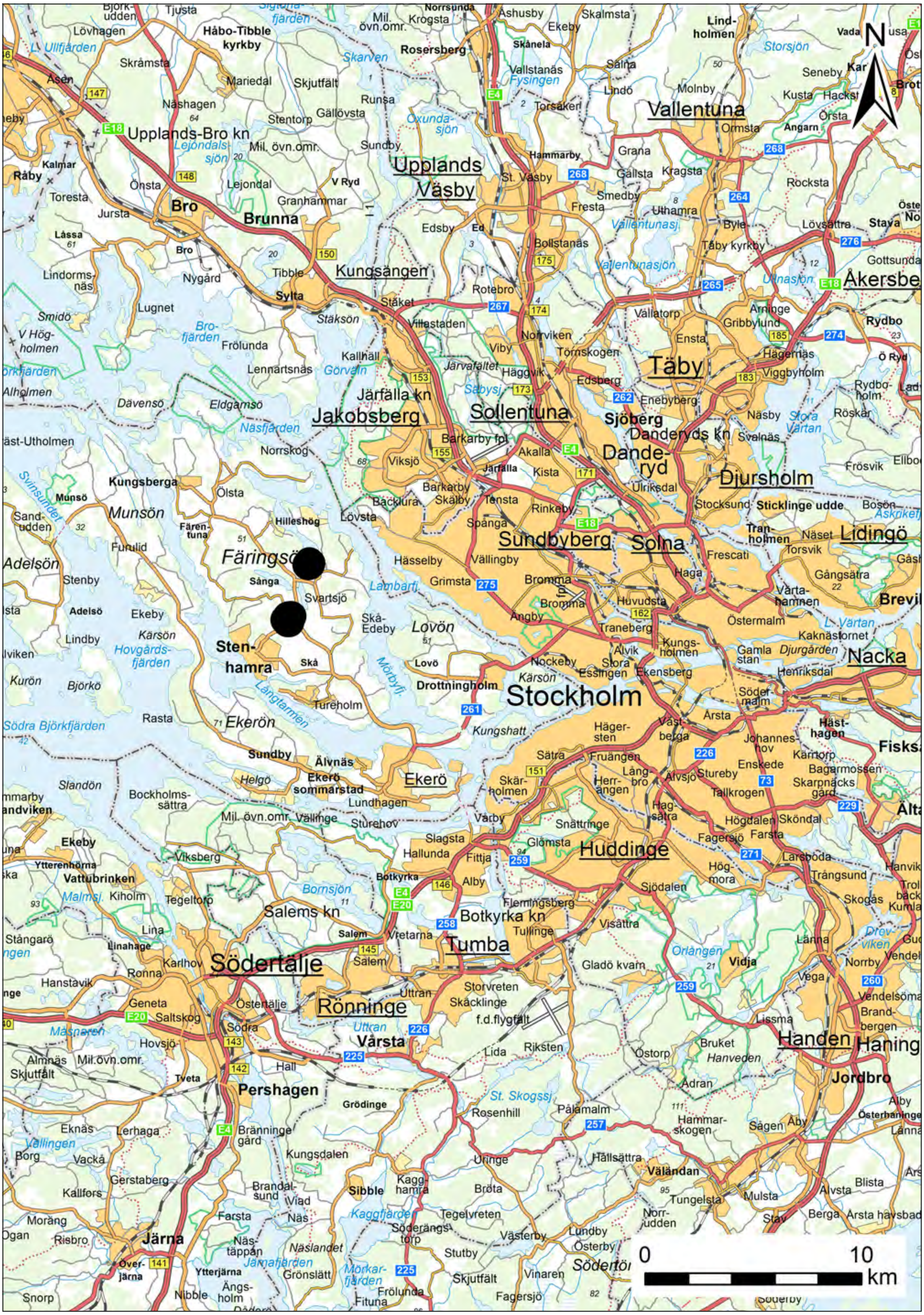

Figur 1. Karta över Stockholm och Ekerö med platserna för den arkeologiska utredningen etapp 2 markerade med svarta prickar. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTNING

I samband med Vattenfall Eldistribution AB:s planer att anlägga en ny kraftledning mellan Sånga på Färingsö och Lövstafjärden har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk utredning etapp 2.

Den arkeologiska utredningen etapp 2 berörde två objekt, objekt 1 och objekt 7 vilka pekats ut som möjliga boplatslägen/aktivitetsytor vid en arkeologisk utredning etapp 1 som genomfördes sommaren 2021 (Ramström 2021).

Sammanfattningsvis kan sägas att det förhistoriska landskapet på den här delen av Färingsö domineras av lämningar från yngre järnålder och medeltid. Detta återspeglas i runstenar, kyrkor och gravfält. Några boplatser från förhistorisk tid är inte kända, byarna däremot har medeltida ursprung.

Vid schaktningen inom de båda objekten kunde konstateras att inget av dem utgör fornlämning.

INLEDNING

I samband med Vattenfall Eldistribution AB:s planer att anlägga en ny kraftledning mellan Sånga på Färingsö och Lövstafjärden har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk utredning etapp 2. Arkeologgruppen AB gjorde även den arkeologiska utredningen etapp 1 som låg till grund för förestående utredningsgrävningar (Ramström 2021).
De arkeologiska arbetena gjordes under en ovanligt regnig period i mitten av november, vilket dock inte påverkat undersökningens resultat.

Beslut om arkeologisk utredning etapp 2 fattades av Länsstyrelsen i Stockholms län och Vattenfall Eldistribution AB bar kostnadsansvaret.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Den arkeologiska utredningen etapp 2 berörde två objekt vilka pekats ut som möjliga boplatslägen/aktivitetsytor vid en arkeologisk utredning etapp 1 som genomfördes sommaren 2021 (Ramström 2021). För en utförlig beskrivning av kulturmiljön i kring utredningsområdena hänvisas till rapporten över den arkeologiska utredningen etapp 1.

Sammanfattningsvis kan sägas att det förhistoriska landskapet på den här delen av Färingsö domineras av lämningar från yngre järnålder och medeltid. Detta återspeglas i runstenar, kyrkor och gravfält. Några boplatser från förhistorisk tid är inte kända, byarna däremot har medeltida ursprung. Den undersökning som är gjord i modern tid har företagits vid Svartsjö slott (Bäck 2012). Utöver undersökningen vid slottet har två högar (L2015:7275 och L2015:7276) varit föremål för arkeologiska undersökningar. Högarna var belägna i närområdet till objekt 1 och togs bort år 1957 i samband med nybyggnation av småhus. ”Högarna innehöll små mängder brända ben från människa vilka daterades till yngre järnålder (Statens historiska museum inv.nr 25747” (Ramström 2021:11).

Figur 2. Karta över Sånga-Svartsjö med objekt 1 och objekt 7 markerade med svart/grå skraffering. Skala 1:20 000.

UTGÅNGSPUNKTER, SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 2 var att ta reda på om fornlämningar ej synliga ovan mark skulle komma att beröras av arbetsföretaget. Om nyupptäckta fornlämningar påträffades skulle dessa även avgränsas inom utredningsområdet.

Resultaten från undersökningen ska vara av en sådan kvalitet att de kan användas av Länsstyrelsen i den fortsatta tillståndsprövningen och kunna utgöra underlag för kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens fortsatta planering.

Utredningens målgrupper utgörs därmed främst av Länsstyrelsen i Stockholms län och Vattenfall Eldistribution AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Den arkeologiska utredningen etapp 2 genomfördes som sökschaktsgrävning med bandburen grävmaskin. På objekt 1 användes en grävmaskin i storleken 9 ton och på objekt 7 en mindre maskin på 3 ton. Inom objekt 1 fanns en dräneringsbrunn i områdets nordvästra del, schakten grävdes därför med god säkerhetsmarginal till denna. Objektet innefattade ytor på två fastigheter, se figur 5 och 6. Schaktningen inleddes på den fastighet där huvuddelen av objektet var belägen. När inga lämningar framkom togs kontakt med Länsstyrelsen för samråd. Det beslutades att låta den kvarvarande delen av objektet utgå, detta för att inte göra onödiga markskador på den återstående fastigheten. Båda objekten berördes även av den befintliga kraftledningen. Vid objekt 7 grävdes inga schakt inom den avverkade ledningsgatan. Inom objekt 7 provsållades jord i schakten för att eventuellt identifiera avslag eller andra mindre fragment av bearbetad sten. Schakten inom både objekt 1 och objekt 7 metalldetekterades i omgångar.

Samtliga schakt grävdes ner till den sterila undergrunden och lades igen samma dag de tagits upp. Samtliga schakt mättes in med RTK-GPS, beskrivs och fotograferades. Alla dokumentationen har gjorts på skrivplatta i det arkeologiska dokumentationsprogrammet Arkeo. Programmet är utformat av och för arkeologer för att underlätta och samla all dokumentation i form av anläggningsbeskrivningar, ritningar och fotografier på en och samma plats och länkar samman dessa till, i detta fall schakt. Skrivplattan används för anläggningsbeskrivningar i färdiga mallar som även har textfunktion för fritext, ritningsprogram med millimeterpapper och kamera. Vid utredningen på Färingsö användes en mall för schaktbeskrivningar i Arkeo. Programmet är kompatibelt med Officepaketet som via Excel omvandlar mallarna till schakttabeller. All dokumentation sammankopplas därefter till inmätningarna i Intrasis. På så sätt finns den skriftliga dokumentationen även tillgänglig i shapernas metadata.

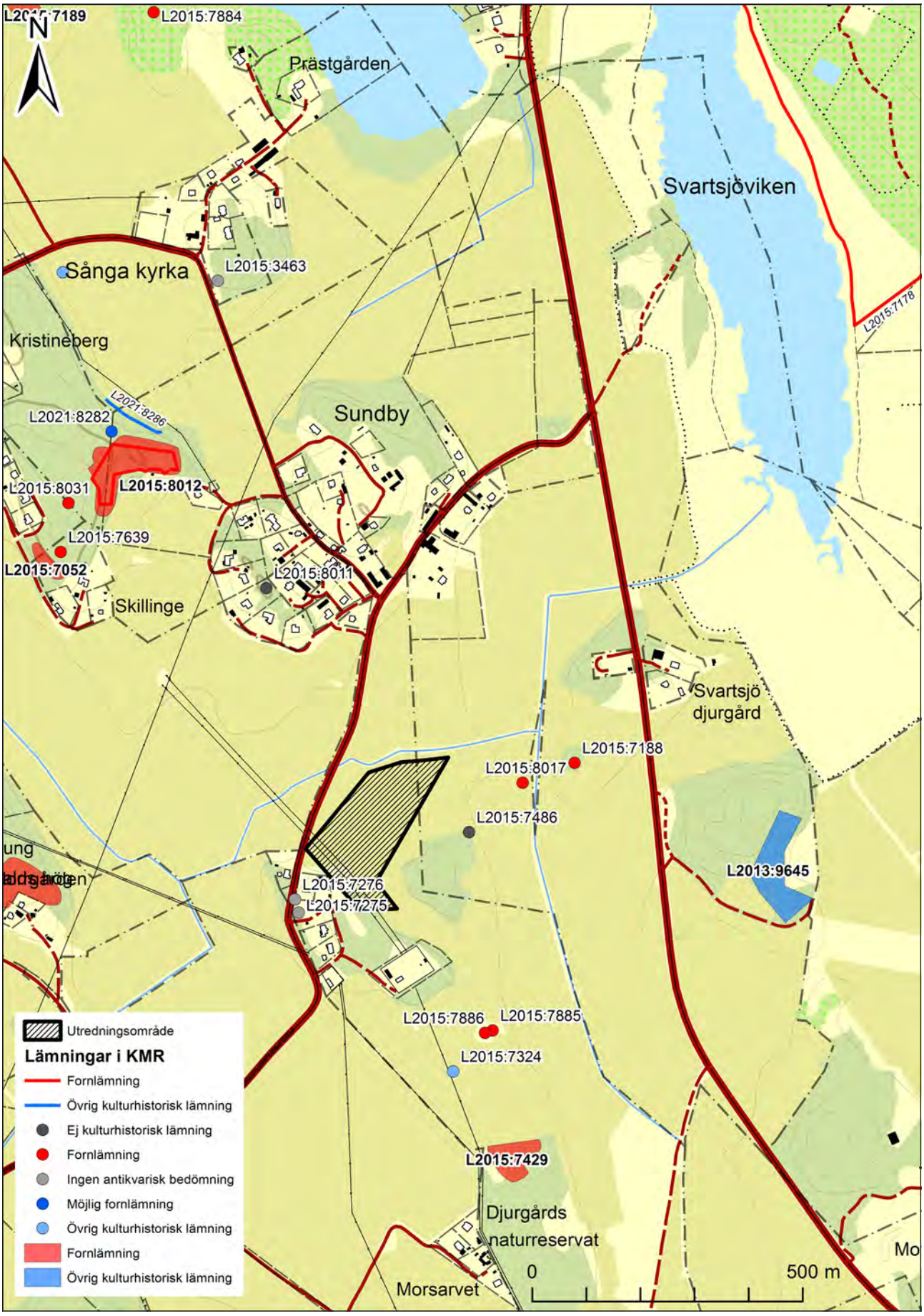

Figur 3. Karta över objekt 1 och omgivande lämningar i Kulturmiljöregistret (KMR). Skala 1:10 000.

RESULTAT

Objekt 1

Objektet var beläget i en svag norrsluttning, cirka 250×120 meter stort på en höjd om 12 meter över havet. Idag nyttjas ytan för odling. ”Åkern utgör en tidigare sjöbotten eller sankmark som torrlagts under yngre järnåldern. Omkring 250 respektive 350 meter öster om objektet återfinns de båda runstenarna L2015:8017 och L2015:7188, vilka tillsammans ingått i en bro som enligt Hadorph var synlig under andra halvan av 1600-talet (Ramström 2021:19 och där anförd litteratur). Objektet bedömdes i den arkeologiska utredningen etapp 1 kunna utgöra ett boplats- eller aktivitetsområde med kontroll över bron och det äldre vattendrag som idag utgör ett krondike, vilket även det bör ha haft någon form av vadställe eller broläggning.

Inom ytan drogs 32 schakt som var mellan 10–27 meter långa och 0,2–0,5 meter djupa. Samtliga schakt uppvisade en likartad stratigrafi, under matjordslagret fanns en undergrund av brun lera. Inget av arkeologiskt intresse återfanns i schakten och objektet utgör inte fornlämning.

Figur 4. Igenlagda schakt inom objekt 1. I bakgrunden syns runstenarna L2015:8017 och L2015:7188, markerade med röd ring. Foto från väster.

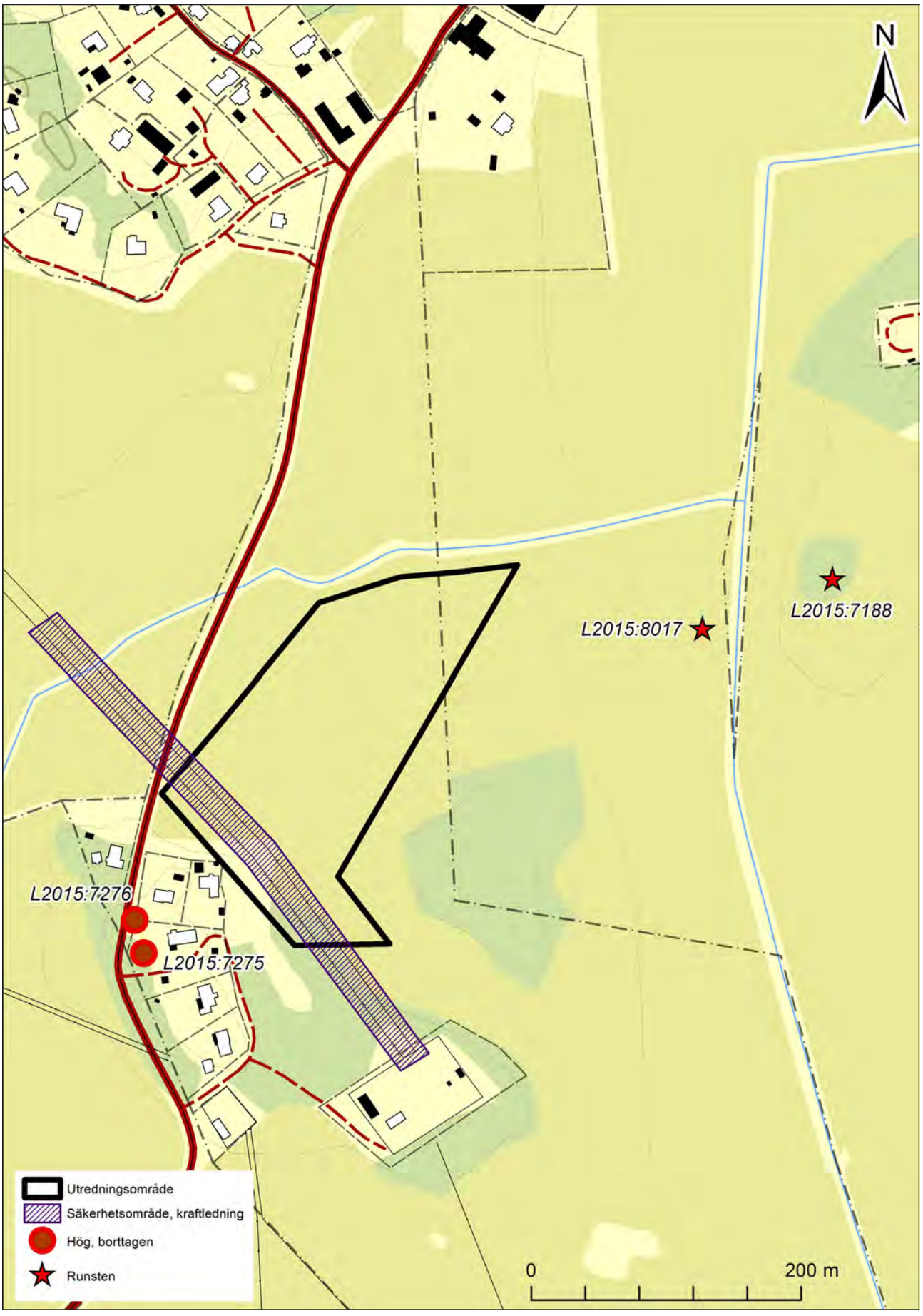

Figur 5. Karta över objekt 1 och omnämnda lämningar i KMR. Skala 1:4 000.

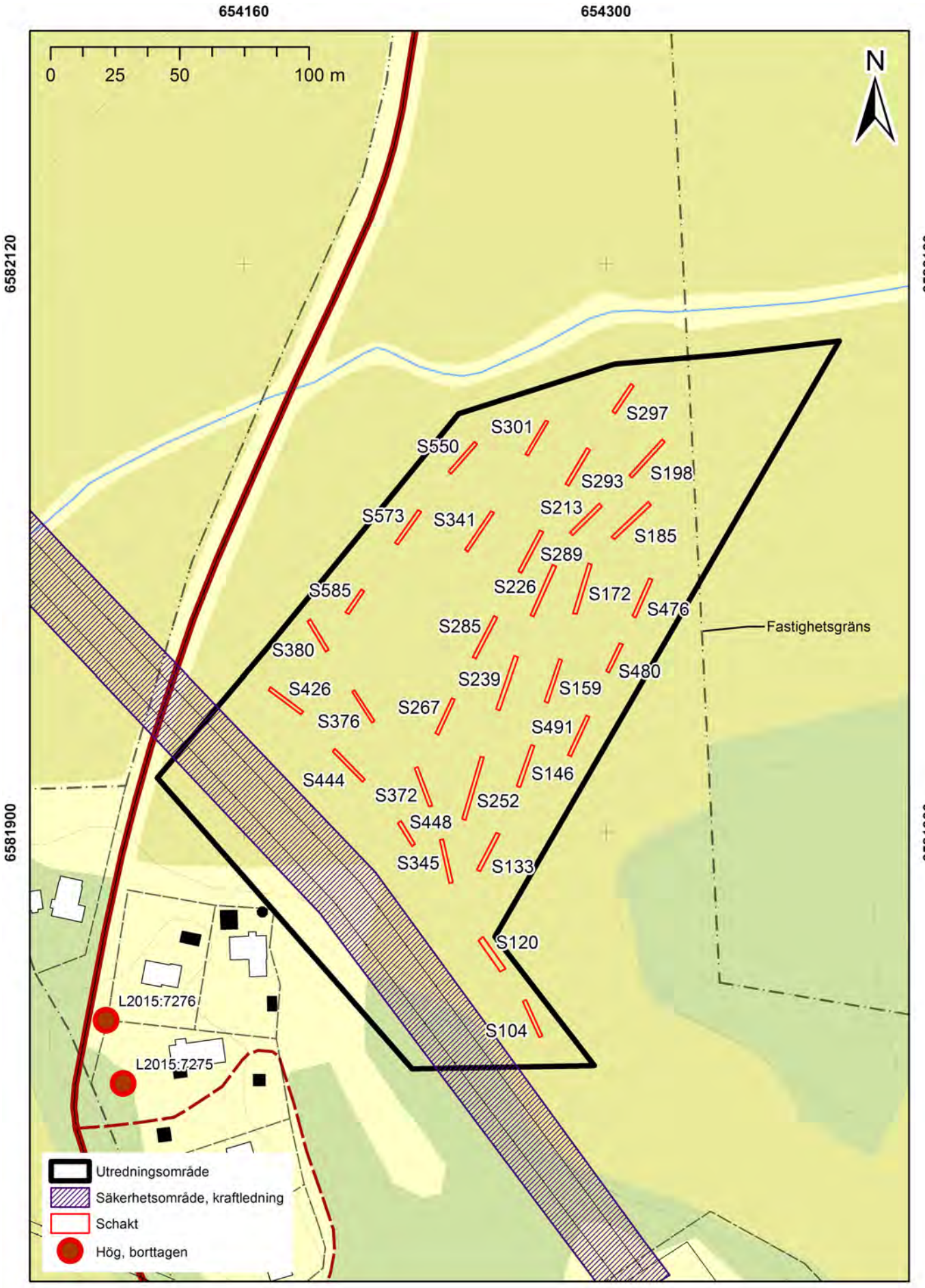

Figur 6. Schaktplan, objekt 1. Skala 1:2 000.

Objekt 7

Objekt 7 var beläget på en terrassering eller platå i en södervänd stenfri sluttning. Ytan var cirka 160×80 meter på en höjd om ungefär 34 meter över havet. Omkring 250 meter sydost om objekt 7 återfinns fornborgen L2015:8012. Borgen har undersökts arkeologiskt vid två tillfällen åren 1963–64. ”Inga spår av byggnadskonstruktioner påträffades och de fosfatanalyser som gjordes visade inga indikationer på bosättning i den delen av borgen. Mitt på platån gjordes fynd av två glaspärlor, ett nålbryne, slipad kalksten, bränd lera och slagg. De fåtaliga fynden daterades brett till järnålder” (Ramström 2021:11 och där anförd litteratur och hänvisningar).

Inom ytan drogs sex schakt i den stenfria delen. Schakten var mellan 3–6 meter långa och 0,1–0,2 meter djupa. Under mossan fanns en ljusgrå silt som övergick i en steril brun silt. I flera schakt hittades obearbetad kvarts av god kvalitet. Inga schakt drogs i den nordnordöstra delen då ytan var lägre belägen och något sank. Inget av arkeologiskt intresse återfanns i schakten och objektet utgör inte fornlämning.

Figur 7. Igenlagda schakt i objekt 7. Foto från nordöst.

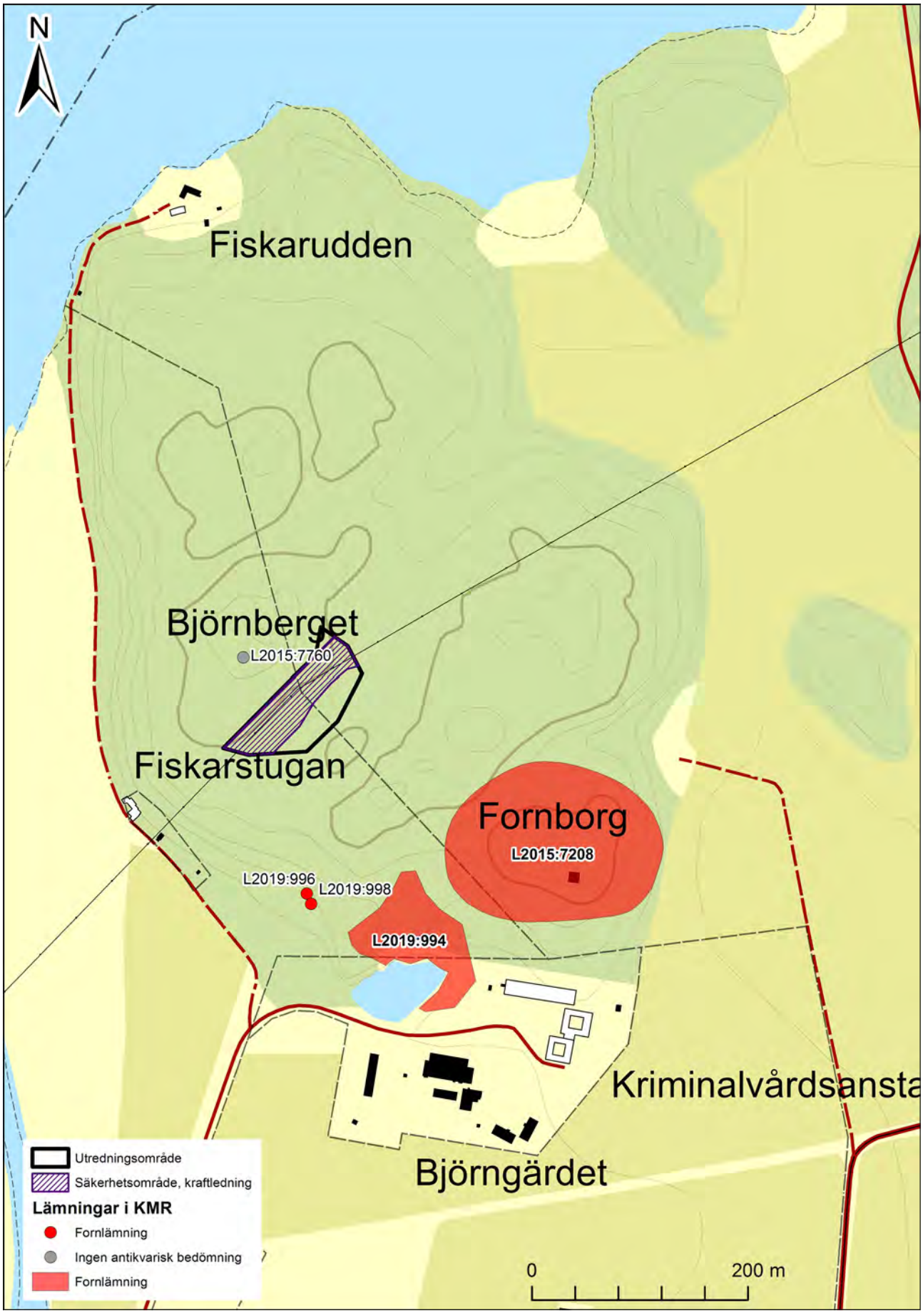

Figur 8. Karta över objekt 7 med närliggande lämningar i KMR. Skala 1:5 000.

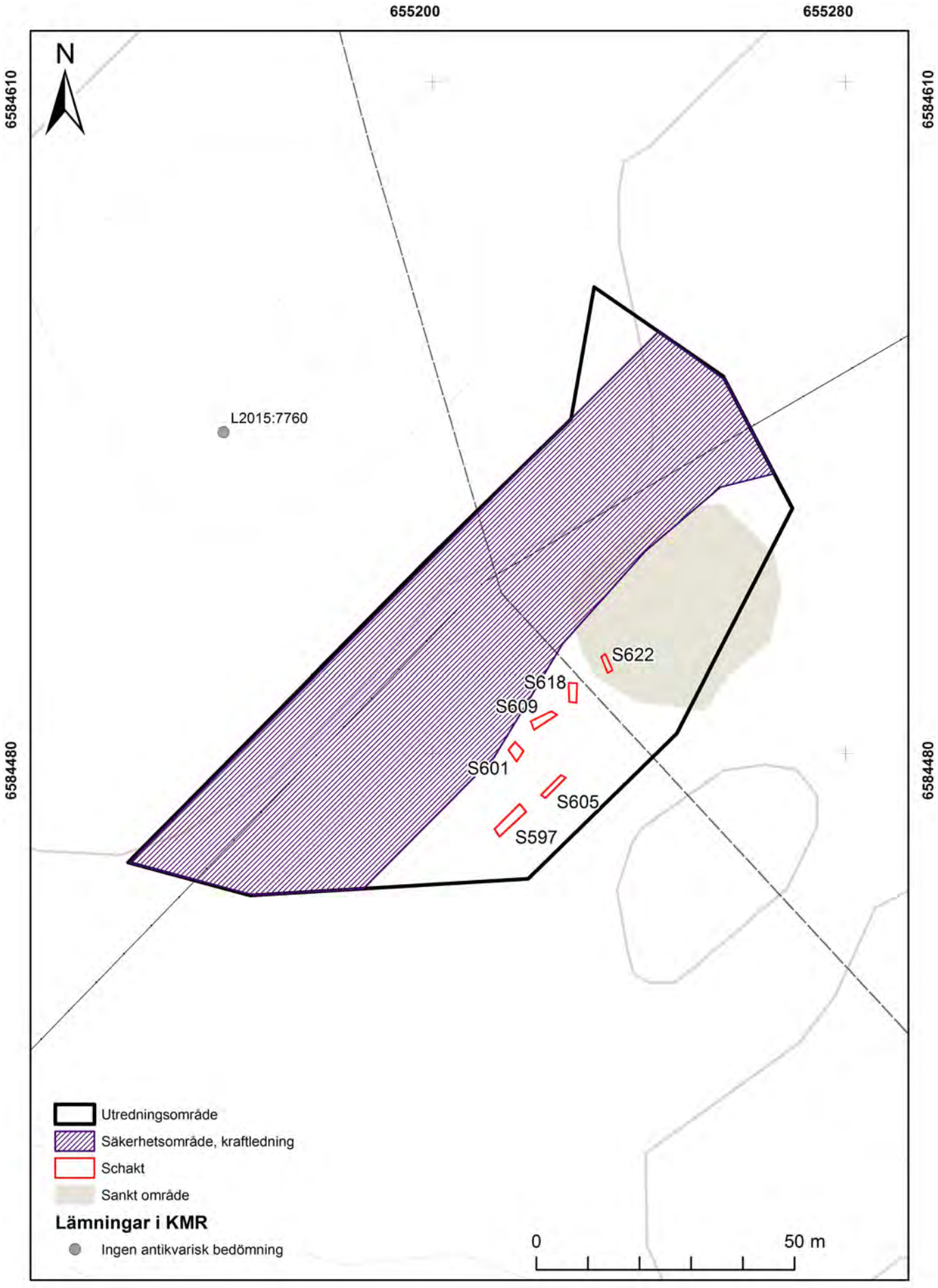

Figur 9. Schaktplan, objekt 7. Skala 1:1 000.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN
I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Uppdraget har genomförts utan avvikelser från syftet eller metoden som har redovisats i undersökningsplanen, vilket innebär att den undersökningsplan och kostnadsberäkning som upprättades inför den arkeologiska utredningen etapp 2 har följts.

REFERENSER

Tryckta källor

Bäck, M. 2012. *Föryngring av trädbeståndet i Svartsjö slottspark, Etapp 1.* Uppland; Sånga socken; Svartsjö 2:1, Sånga 45:1, 62:1. UV rapport 2012:200.

Ramström, A. 2021. *Arkeologisk utredning etapp 1 mellan Sundby, Svartsjö och Lybeck.* Sånga socken, Ekerö kommun, Uppland. Arkeologgruppen rapport 2021:49.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Stockholm
Kommun	Ekerö
Landskap	Uppland
Socken	Sånga
Fastighet	Sånga-Sundby 2:11, Viggeby 1:1, Svartsjö 1:2 och Svartsjö 1:3

Fornlämningsnummer	–
Lämningstyp	–
Datering	–

Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 2
Länsstyrelsens beslutsdatum	2022-05-05
Länsstyrelsens diarienummer	431-12105-2022
Uppdragsnummer i Fornreg	202200604
Arkeologgruppens projektnummer	P22028

Projektledare	Annica Ramström
Fältpersonal	Sabina Larsson, Rasmus Ohlsson

Undersökningstid	Oktober 2022
Undersökt yta	803 m^2
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd sparades.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Samtliga schakt grävdes med en skopbredd om 1,2 m om inget annat anges.

Schaktnr	Längd/m	Djup/m	Beskrivning
Objekt 1			
104	10	0,3	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
120	15	0,2	Under ett 0,2 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
133	18	0,25	Under ett 0,2 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
146	18	0,25	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
159	19	0,3	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
172	22	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av ljusbrun lera.
185	20	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
198	21	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
213	18	0,3	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
226	24	0,2	Under ett 0,2 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
239	24	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
252	27	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
267	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
285	21	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
289	21	0,3	Under ett 0,25 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
293	17	0,3	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
297	15	0,5	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
301	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
341	19	0,5	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
345	19	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
372	18	0,3	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
376	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
380	16	0,4	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
426	18	0,4	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
444	19	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
448	12	0,5	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.

476	19	0,4	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
480	15	0,4	Under ett 0,4meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
491	20	0,4	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
550	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
573	18	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
585	13	0,4	Under ett 0,4 meter tjockt matjordslager fanns en botten av brun lera.
Objekt 7			
597	9	0,1	Under mossan fanns ett 0,05 meter tjockt lager ljusgrå silt, botten består av ljusbrun silt. I delar av schaktet framkom berg.
601	5	0,1	Under mossan fanns ett 0,05 meter tjockt lager ljusgrå silt. I botten ljusbrun silt med moränsten 0,2–0,3 meter stora. Fynd av obearbetad kvarts.
605	6	0,15	Under mossan fanns ett 0,05 meter tjockt lager ljusgrå silt. I botten ljusbrun silt.
609	4	0,1	Under mossan fanns ett 0,05 meter tjockt lager ljusgrå silt. I botten ljusbrun silt. Fynd av obearbetad kvarts.
618	3	0,05	Schaktningen avbröts på grund av för grov rotmatta.
622	3	0,2	Under skogstorven fanns ett 0,1 meter tjockt lager av humös silt. I botten ljusbrun lera.

Arkeologgruppen AB
RAPPORT 2023:02